2023 Eğitim Vizyonu ve Yeni Bir Öğretim Modeli Önerisi: İmkân ve Güçlükler*

Doç. Dr. Abdulvahid Sezen

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0788-3849>

Mersin Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Mersin – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 10.09.2021

Kabul: 20.12.2021

On-line Yayın: 31.12.2021

Anahtar Kelimeler

Öğretim Modeli

Eğitim Psikolojisi

Öğrenme Psikolojisi

e-suffe

Etkin ve Fonksiyonel Öğrenme Modeli

Araştırma Makalesi

* “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.52604>

Öz

Modern hayatın gereksinimleri ile birlikte yeni imkan ve durumlar, öğrenim-öğretim model ve stratejilerinde bir takım temel değişim ve dönüşümleri de gerektirmektedir. Bilindiği üzere öğrencilerin çoğunlukla bilişsel odaklanma ve dikkat dağınıklığı sorunları yeni teknolojilerin oluşturduğu hız ve etkilerle artmıştır. Dolayısıyla bu durum hem ders işleme yöntemlerinin hem de içeriklerinin yeni öğretim yaklaşım ve modellerine duyulan ihtiyaçla ilgili arayışları gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda toplumsal etik ve değerlerle birlikte modern yaşamın oluşturduğu yeni ilgi ve odak konularının, öğretim modelleri içinde gelişimsel bakış açısıyla dikkate alınması da önemli görülmektedir. Dahası öğrencinin öğrenmeyle ilgili psikolojik gereksinimlerini ve eğitimin anlaşılabilirliği, uygulanabilirliği ve ekonomisini göz önünde tutan yeni yaklaşımların geliştirilmesi arzulan bir durumdur. Literatüre yeni ve farklı bir strateji öneren *e-suffe*, alışıldık öğrenim-öğretim strateji ve modellerinden farklı olarak yeni bir anlayış ve eğitim sistemine farklı bir bakış sunma hedefindedir. *e-suffe*'de öğrencinin dersi derste aktif bir şekilde öğrenmesi ve derse karşı antipati, isteksizlik ve önyargısını yenmesi, öğrenci-öğretmen iletişiminin sürekliliği gözetilmek istenmektedir. Ayrıca bu modelle öğrencinin dersleri yaşamının bir parçası olarak göreceği, teori ile uygulamanın buluştuğu, okuma-anlama, yazma, ifade edebilme becerilerinin gelişebilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin derse yönelik ilgisini, hazırbulunuşluk düzeylerini ve özgüvenini yükseltme ve öğrenme niteliğinin artırılması amaçlarına sahip ve 2023 Eğitim Vizyonu hedeflerini gerçekleştirmeye matuf yeni bir öğretim modeli olan “*e-suffe*”nin (Etkin ve Fonksiyonel Öğrenme Modeli) ortaya çıkış süreci ve uygulama aşamalarıyla birlikte önemi üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Sezen, A. (2021). 2023 Eğitim Vizyonu ve Yeni Bir Öğretim Modeli Önerisi: İmkân ve Güçlükler. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(88): 139-152.

2023 Education Vision and A New Education Model Proposal: Opportunities and Challenges*

Assoc. Prof. Dr. Abdulvahid Sezen

Mersin University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, Mersin
– TURKEY

Article History

Submitted: 10.09.2021

Accepted: 20.12.2021

Published Online: 31.12.2021

Keywords

Teaching Model

Education Psychology

Learning Psychology

e-suffe

Effective and Functional Learning Model

Abstract

Along with the requirements of modern life, new opportunities and situations also require some fundamental changes and transformations in learning-teaching models and strategies. As it is known, students' mostly cognitive focus and distraction problems have increased with the speed and effects of new technologies. Therefore, this situation necessitates searches related to the need for new teaching approaches and models, both in teaching methods and in their content. At the same time, it is considered important to consider social ethics and values, as well as the new interest and focus issues created by modern life, from a developmental point of view in teaching models. Moreover, it is desirable to develop new approaches that take into account the student's psychological needs for learning and the intelligibility, applicability and economics of education. Suggesting a new and different strategy to the literature, e-suffe aims to offer a new understanding and a different perspective to the education system, unlike the usual learning-teaching strategies and models. In e-suffe, it is desired that the student learns the lesson actively in the lesson, overcomes the antipathy, reluctance and prejudice towards the lesson, and the continuity of student-teacher communication is sought. In addition, with this model, it is aimed that the student will see the lessons as a part of his life, and that theory and practice meet, and that his reading-understanding, writing and expression skills can be developed. In this study, together with the emergence process and application stages of "e-suffe" (Effective and Functional Learning Model), which is a new teaching model aiming to increase students' interest, readiness level and self-confidence and to increase the quality of learning, and to realize the goals of the 2023 Education Vision. importance will be emphasized.

Research Article

* Statements of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors": No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.52604>

GİRİŞ

*e-suffe**, “Etkin ve Fonksiyonel Anlayış ve Buluş İçin Öğrenim Stratejisi”, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi ve Mersin’de ilk, orta ve liselerden seçilen pilot okullarda bilimsel bir proje kapsamında uygulanmaya başlanan bir öğrenim-öğretim stratejisidir. Literatüre yeni ve farklı bir strateji öneren *e-suffe*, alışıldık öğrenim-öğretim strateji ve modellerinden farklı olarak yeni bir anlayış ve eğitim sistemine farklı bir bakış sunma hedefindedir. *e-suffe*’de öğrencinin dersi derste aktif bir şekilde öğrenmesi ve derse karşı antipati, isteksizlik ve önyargısını yenmesi, öğrenci-öğretmen iletişiminin sürekliliği gözetilmek istenmektedir. Proje stratejisi Cumhurbaşkanlığı’nın 2023 Eğitim Vizyonunda hedeflenen “Türkiye’nin eğitim-öğretim alanında sıçrama yapma, nicelikten niteliğe bir hamleyi gerçekleştirme” (2023 Eğitim 6/19 Vizyonu)** mottosuyla ifade edilen hedefin gerçekleştirebilmesi için bir imkan olarak tanıtılmaktadır.

e-suffe’nin öğrenim-öğretim alanındaki öne çıkan yaklaşım ve kuramlarla ilişkisinin ne olduğu sorusu önemlidir. *e-suffe* stratejisinin ilk bakışta öğrenme yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde davranışçı, bilişselci yaklaşım ve kuramlarının öğrenme kavramına yükledikleri anlamlarla birlikte, yapılandırmacı yaklaşımın öğrenme tanım ve anlayışlarına da yakın durduğu söylenebilir. Bilindiği üzere eğitim bilimleri literatüründe belli başlı üç öğretim stratejisi olarak; sunuş yoluyla, buluş yoluyla ve araştırma-inceleme/soruşturma yoluyla öğretim stratejileri aktarılmaktadır. *e-suffe*’nin ise bu öğretim stratejilerinden dördüncüsü olarak gelişim gösterme hedefinde olduğu görülmektedir. *e-suffe*’deki ortaya koyulan öğrenci merkezli ve interaktif öğretim yöntem ve anlayışları, değişen günümüz gelişmelerinin de göz önünde tutularak oluşturulduğu ifade edilmektedir. Bu tamamlayıcı anlayışların, eğitim-öğretim sürecine yansiyabilecek mevcut konu ve sorunları da çözüme kavuşturmayı amaçladığı iddia edilmektedir.¹

Bu çalışmamızda oldukça iddialı görünen yeni ders içi ve dışı akademik ilgi ve güdülenmelerin çok düşük bir seyir izlediği günümüz öğrencileri için sınıf içi zihinsel odaklanma ve ders takibini kolaylaştıracak öğretim stratejisi arayışlarından biri olarak sunulan “*e-suffe*”nin geliştirilme süreci ve eğitime katkıları ele alınmaya çalışılacaktır.

1. Günümüzde Öğrencinin Psikolojik Durumu

Bilindiği üzere günümüz insanları, birey ve toplum olarak kendi sosyo-kültürel farklılıklarına rağmen, küreselleşme ve dijitalleşme ile günlük yaşam alışkanlıklarında kimi benzerlikler göstermekte ve ortak konu-sorunlarıyla gündeme gelmektedirler. Bu durum bireyin düşünsel ve davranışsal alışkanlıklarını da etkilemekte ve dijital dönüşümler ise ortaya bir takım sorunlar üretebilmektedir. Bu sorunlardan birisi, günümüz gençleri de dâhil olmak üzere nitelikli zihinsel gelişim imkânı olarak kitapla ilgili okuma-anlama becerilerinin zayıflamasıdır. Özellikle dijital ekranların internet ile buluşması sonucu bu tutum negatif yönde daha da derinleşmektedir. Bir bakıma bağımlılık olarak da tanımlanan ekran süresi istatistikleri, sanal sosyal ortamlarda zaman geçirme talebinin gittikçe daha da artış göstereceğini tahmin etmektedir.² İletişim teknolojileri artık daha fazla benlik sunumunun paylaşımı işlevi gördüğünden dolayı nitelikli bilgilenme ve iletişim yerine bireyci hazza kıskırtan bir

**e-suffe* kavramı bu çalışmada, “Education-Strategy for Understanding and Finding Functionally and Effectively” (Etkin ve Fonksiyonel Anlayış ve Buluş İçin Öğrenim Stratejisi) şeklinde İngilizce açık ifadesini oluşturan yaklaşımın kısaltmasıdır. Aynı zamanda *suffe* kavramının özelde İslam tarihi açısından Hz. Peygamber’in kurduğu Medine’deki ilk eğitim mekanı olma anlamını çağrıştırdığı bilinmektedir. Bu çalışmada ise bir öğretim modeli olarak *e-suffe* şeklindeki isimlendirme tercihi, daha çok İslam tarihindeki bir ilk eğitim mekanını hatırlatmak ve anasal değerine referans oluşturmak amacına dayanmaktadır.

** <http://2023vizyonu.meb.gov.tr/> (erişim tarihi: 28.04.2021)

¹ *e-suffe*: Aktif Katılımlı Etkin ve Fonksiyonel Öğrenme Stratejisi - Araştırma, Uygulama ve Değerlendirme. Yürütücü: Erdal Baykan, Yükseköğretim Kurumları tarafından destekli bilimsel araştırma projesi. (Devam ediyor).

² Özden Arsoy, “İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi - Internet Addiction and Its Treatment”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 1/ (2009), 13; Hasan Bozkurt vd., “İnternet Bağımlılığı: Güncel Bir Gözden Geçirme”, *Journal of Contemporary Medicine* 6/3 (2016).

role bürünmektedir. Dolayısıyla benmerkezciliğin ve yalnızlığın bir çarkı olarak sanal dünya, çocuklar, gençler ve yetişkinler olarak toplumun neredeyse her kesimi için zihinsel ve sosyal sorunları da besleyebilmektedir. Sadece kendi narsizmine katkı sunan içerik ve paylaşımları önceleyen bir kişilik ve yaklaşım özelliği ile sosyal medya, bireyi kendi gerçekliklerinden yalıtma imkanına sahiptir. Bu yalıtım ve yalnızlık içinde bireyin sınırlı mutluluk hedefleri gelişirken diğer yandan öğrenim kazanım ve donanımları ise eksik kalmaktadır. Bu süreçte okul yaşantılarının kalitesi düşerek ders içerik ve yöntemlerinin yeni durumu fark edememesi sonucu öğrencilerin başarıma güdöleri de olumsuz etkilenmektedir.

Böylelikle öğretim yöntemleriyle ilgili olarak öğrencinin içinde bulunduğu durumunu göz önünde tutan, dersi daha ilgi çekici hale getirebilecek yaklaşımların geliştirilme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Dersi derste öğreten, ilgi ve motivasyonu yükseltebilecek, öğrencinin aktif katılımını sağlayan, basit fakat işlevsel ve kolay uygulanabilir bir yöntem, öğrenci ve öğretmen/öğretim üyeleri için ümit verici bir fark yaratabilecektir.

Günümüz eğitim bilimlerinin büyük çoğunluğunun tespitinde de ifade edildiği üzere ilköğretimden lisans eğitime kadar, yeni öğrenim-öğretim strateji ve yöntemleri düzenlenerek, öğrenci ve öğretmen/öğretim üyelerinin rollerinin yeniden belirlenmesi ihtiyacı duyulmaktadır. Artık günümüzde öğretmen/öğretim üyesinin bilgi kaynağı olmaktan çok bir rehber ya da danışman olduğu ve öğrencilerin ise daha aktif bir rolü üstlendiği öğretim modellerinin geliştirilmesi mevcut sorunlara daha iyi çözümler üretebilecektir.

İnteraktif bir yaklaşımdan hareketle öğrenim hayatı boyunca öğrencilerin derste daha aktif olarak rol alması bir takım psikolojik işlevleri öne çıkarabilecektir. Bilişsel olarak dikkat ve algılama düzeylerine sunacağı katkılar anlamında öğrencinin ders sürecine aktif şekilde katılımı önemlidir. Bazı araştırmalar, öğrenci ifadeleriyle, derslerin klasik sunuş tarzındaki öğretim yöntemlerinin ilgi ve motivasyon düşürücü olduğunu göstermektedir.³ Ayrıca öğrencilerin kendilerini derslerde ifade etme imkânı bulamadıklarını belirten bu yüzden düşünce gelişimi ve paylaşımı konusunda yetersizlik hissettiklerini tespit eden çalışmalar da vardır.⁴ Bu benzeri çalışmalar öğrencinin derslere ilgisi, motivasyonu, katılımı ve istekliliğini artırıcı öğrenim-öğretim yöntem arayışlarını önemli hale getirmektedir. Öğrencinin dersleri yaşamının bir parçası olarak göreceği, teori ile uygulamanın buluştuğu, okuma-anlama, yazma, ifade edebilme becerilerinin gelişebileceği, bireysel ve toplumsal kazanımlara katkı sunulduğu, yenilikçi ve üretici yeti-becerilerin gelişiminin sağlanabildiği yaklaşım ve yöntemler eğitimciler için kritik öneme sahiptir.

2. Yeni Bir Ders İşleme Yöntemi Olarak “e-suffe”**

Bu strateji; dersi derste öğreten, süreç içerisinde değerlendirme imkânı sunan, öğrenciyi keşfeden, anlayan ve etkin kılan fonksiyonel eğitim-öğretim yöntem ve modelini içerdiği görülmektedir. Temelde demokratik yaklaşımı barındıran bu strateji, paydaşı olan her kesime (öğretmen, öğrenci, idareci ve aile) bireysel, sosyal, ekonomik ve bilişsel büyük katkılar sunabilecek; anlaşılması ve uygulanması kolay bir sistem olarak tanıtılmaktadır. Uygulanması halinde, bu stratejinin

³ Erdoğan Fırat, “Erdoğan Fırat, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problem Olarak Değerlendirdikleri Eğitimleriyle İlgili Konular”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 6 (1989), 17-42; Selahattin Parlador, “Öğrencilere Göre İlahiyat Fakültesi Eğitiminin Başarı Durumu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 11 (1998); Adem Güneş, “İlahiyat Fakültesi Öğretim Elemanlarının Lisans Düzeyindeki Derslerde Yöntem ve Materyal Kullanma Durumları”, *darulfunun ilahiyat* 29/1 (30 Haziran 2018).

⁴ İlyas Erpay, “Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri”, *Amasya İlahiyat Dergisi* 0/13 (30 Aralık 2019), 423-473.

** e-suffe'nin yeni bir öğrenme stratejisi olarak patent başvurusunda da bulunulmuştur. (Patent başvuru no: 2019/18765 sayı, 29.11.2019 tarihli “Etkin ve Fonksiyonel Öğrenme ve Anlama İçin Bir Eğitim-Öğretim Yöntemi” başlığı ile strateji için, buluş sahibi Prof. Dr. Erdal BAYKAN).

öğrenme ve öğretme modellerine ve buna bağlı olarak da eğitim-öğretim sistemine ciddi katkılar sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte son yıllarda önemi daha iyi anlaşılacak üzerinde durulan “değerler eğitiminin” amacına ulaşması konusunda da esaslı katkılar sağlayacağı ön görülmektedir.⁵

2.1. *e-suffe'nin “Özgün Değeri, İşlev ve Kazanımları ve Etkileri” şu şekilde ifade edilmektedir:*

1. Öğrenmenin tüm basamaklarını içermektedir, anlaşılması ve uygulamasının kolay olması büyük avantajdır.

2. Bu stratejinin etkileri öğrencilerden öğretmenlere, idarecilerden öğrenci ailelerine kadar tüm bileşenleri doğrudan etkileyebilecektir. Bu yönü ile diğer öğrenme stratejilerinden ayrılabilir.

3. Bu strateji öğrencinin kazandığı bilgiyi anlayabilmesinin yanında, ifade edebilmesine ve yeni metin oluşturabilmesine yaptığı katkıyla da diğer öğrenme stratejilerinden ayrılabilir.

4. *e-suffe* öğrenim stratejisinin diğer bir ayırıcı vasfı dersi derste öğretmesidir.

5. Böylece öğrenci için okul dışı zamanları özel ilgilere sanat ve kültüre zaman ayırma imkanı oluşturur. Süreç içerisinde ölçme ve değerlendirme ile öğrenciyi daha objektif tanıma imkanı sağlar.

6. Öğrenmenin bütün aşamalarını gerçekleştirir: okuma-anlama, yazma, sözlü ve yazılı ifade edebilme yetilerinin tümünü geliştirir.

7. Derste bütün öğrencilerin aktif olmasını ve eşit katılımını sağladığı için eşitlik, adalet ve demokrasi bilincine katkıda bulunur.

8. Öğretmen, öğrenci ve idare arasındaki iletişimi sürekli sağlıklı bir şekilde inşa eder. Öğretmenin ders esnasında neler yapacağı sistemli bir şekilde belirlendiği için idare ve öğrenciler her bir öğretmenle farklı bir uyum sorunu yaşamazlar.

9. Öğretmeni sadece ders anlatan olmaktan mentörlüğe yükseltir. Böylece öğretmen emeğinin sonuçlarını her an görebilecek şekilde aktive edilmiş olur. Süreç içerisinde ölçme ve değerlendirmeye imkan oluşturduğu için sınav sisteminin olumsuz etkisini azaltır.

10. *e-suffe'nin* en önemli farklılıklarından biri ise halihazırda uygulanmakta olan metod ve yöntemlerde başarılamayan bütün öğrencileri eşit bir şekilde aktive edebilme imkanı sunabilmesidir.

11. *e-suffe* istisnasız bütün öğrencileri pasif dinleyici-izleyici olmaktan çıkararak bütün yönleri ile geliştirebilme imkanına sahiptir.

12. Bunu sağlarken dersi sıkıcı, monoton ve verimsiz bir süreçten eğlenceli ve heyecanlı faydalı bir etkinliğe dönüştürmesi ise stratejinin sürekliliğinde belirleyici olmaktadır.

13. *e-suffe'nin* sürekliliğini sağlayacak olan diğer bir husus ise onun ekonomisi ve çok kolay bir şekilde anlaşılıp uygulanabilmesi imkanındır.

14. Bütün bu süreçler öğrencide paylaşım ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirir.

15. Öğrencinin her derste sınıf arkadaşlarının sesini duyabilme, yorumunu işitebilme ve birlikte bir konuyu müzakere edebilme imkanı karşılıklı olarak insani vasıfların ortaya çıkmasını ve birbirlerine karşı sağlıklı duyguların gelişimine katkı yapmakla birlikte kendi bilgi ve düşüncelerini de gözden geçirme imkanı vermektedir.

16. Tüm öğrencilere konuşma hakkı veren bu strateji “demokratik öğrenme stratejisi” olma özelliği taşımaktadır.

17. Öğrencilere uygulanacak bu strateji, öğretmenlerin derslere hazırlık yapma imkanı da vermektedir. Öğrenci her dersin okuma sürecini sürdürürken öğretmen için derse hazırlanabilme fırsatı oluşur.

18. Bu strateji, öğrencinin ödev yükünü azaltmaya yönelik bir yaklaşım sunmasıyla da

⁵ *e-suffe*: Aktif Katılımlı Etkin ve Fonksiyonel Öğrenme Stratejisi - Araştırma, Uygulama ve Değerlendirme. Yürütücü: Erdal Baykan, Yükseköğretim Kurumları tarafından destekli bilimsel araştırma projesi. (Devam ediyor).

diğerlerinden ayrılmaktadır.

19. Bu strateji ile etkin zaman yönetiminin geliştirileceği oldukça açıktır. Bu durum öğrencinin sosyal hayatına büyük katkılar sağlayabilir. Okul dışı zamanlarını spor, sanat ve kültürel etkinliklerde kullanabilme imkanına kavuşur.

2.2. *e-suffe'nin "Uygulama Aşamaları" aşağıdaki maddelerle sıralanmaktadır:*

1- *Okuma*: Öğretmen işlenecek bölümü tespit ederek öğrencilere ders esnasında o bölümün okunmasını sağlar. Öğrenciler ilgili bölümü okurken öğretmen de hazırlanır.

2- *Özet/Yazma*: Bütün öğrenciler tarafından okunmuş olan bölüm öğrencilere eşit olarak bölünür. Her öğrenci kendine düşen bölümü yeniden okur ve birkaç cümle ile özetini yazar.

3- *Sunma/Konuşma*: Çıkarılan özetler öğrenciler tarafından sınıfa sunulur. Her bir öğrencinin paylaşımından sonra öğretmen konu ile ilgili eklemesi gereken bilgileri verir. Burada esas olan öğrencinin topluluk içerisinde konuşabilme yetisini geliştirmektir. Özeti eksik olması önemli değildir.

4- *Aktif dinleme*: her öğrenci arkadaşlarının paylaşımlarını ve öğretmenlerinin anlattıkları dinler. Konuyla ilgili düşüncelerini paylaşır ya da sormak istediklerini sorar.

3. *e-suffe'nin Öğrenci Psikolojisi Açısından Kazanımları*

Öğretim süreci içerisinde bu yöntem üzerine bazı çekince ve kaygılar uygulama öncesi gelişebilmektedir. Örnek olarak dersin hocası tarafındaki endişeler genellikle dersin *e-suffe* ile verimli olmadığı, hocalık saygınlık ve niteliğinin yeterince sunulamaması şeklinde bir kanaat etkin olabilir. Oysa öğretmen/öğretim üyesinin dersinde sunuş şeklinde bir yöntem tercihinin muhatapları açısından etki oluşturma garantisi olmayabilir. Her ne kadar öğretmen/öğretim üyesi mesleki veya kişisel tatmin açısından öğrenciler üzerinde etki bırakabildiğini düşünse dahi bu etkinin öğrenim açısından bir takım sorunları vardır.⁶ Sunuş yoluyla öğretim sürecinde hem belirli ya da çok sınırlı bir öğrenci sayısı ile ders iletişimi yaşanmakta hem de öğrenci gelişimi açısından ise olumlu etkiler yerine daha çok sınava matuf not alma şeklinde bir süreç gerçekleşmektedir. Ayrıca tümünden ya da birlikte yapılan bir ders işleme ve öğrenimi söz konusu olmamakta, sınırlı kişilerin dersi takibi ve diğerlerinin başka meşguliyetler içinde oldukları gözlenmektedir. İlk başlarda öğretmen/öğretim üyesinin tatmin ve mutluluğu mesleki anlamda ifade edilebilir düzeyde olsa da öğrencinin psikolojisi ise dinleme etkinliğinin dikkat dağınıklığı içinde kopuşlar yaşanmaktadır. *e-suffe'*de ise derse bütün öğrencilerin her düzeyde katılımı ve takibi garanti altına almaya çalışılmaktadır. Dikkat, ilgi ve motivasyonun, hem okuma, anlama, yazma, dinleme hem de ifade etme aşamalarında korunması amaçlanmaktadır.

Belki de yöntem belirleme süreciyle birlikte öncelikle eğitim-öğretiminin amaç ve hedefini belirginleştirmek de gerekmektedir. Bu noktada mezun profili ve istihdamı için en uygun bilgi ve tecrübe donanımını kazandırabilecek yaklaşımlar ve öneriler geliştirilebilir. Diğer yandan öğrencinin psikolojik ve sosyal anlamda daha yetkin olmasını hedefleyen *e-suffe* yöntemi öğrenci odaklı bir interaktif öğretim yöntemi olarak öne çıkmaktadır. Bu yöntemle öğrencilerin tümüne eşit imkan ve fırsat tanınmakta ve böylece temel bireysel gelişim ve yetkinliklerin kazanılması hedeflenmektedir.

Bu yöntemde öğrenci eleştirilmeden kendi ifade ve düşünmesine fırsat oluşturulmaktadır. Öz güven ve öz saygı duygularını kazandırarak öğrenci kitap okuma alışkanlığına karşı fobilerini de yenebilmektedir. Kendisini sosyal bir ortamda ifade edebilmeyi hatta bilimsel anlamda bir konuyu anlayıp yazıp, diğerlerini dinleyip, kendisini ifade etme beceresini kazanabilmektedir.

Klasik yöntemle hedeflenen öğrenci muhataplarındaki eksiklik ve yetersizlik duygusunun *e-suffe'*de geçerli olmadığı söylenebilir. Çünkü her öğrenci ilk defa karşılaştığı metni anlayıp ifadelendirmeye karşı özgüveni pekişmektedir. Yargılama ve hata arama yaklaşımı sergilenmediğinden

⁶ Recep Uçar, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)" *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2017), 74.

dolayı öğrencilerin zihinsel engelleri kolaylıkla aşabildikleri görülebilir.

Genel olarak öğretim sürecinde alışılmış davranış ve tutumların hayat boyu sorgulanmamasıyla bazen toplumsal ve bireysel gelişim gözden kaçırılmaktadır. Öğretim kurumları için daha özgürlükçü, birey olma bilinci gelişmiş, sosyal uyumu yüksek, kaliteli ve ahlaklı bir niteliği sürdürebilen, başarı ve paylaşımı değerlendirebilen bir öğrenci yetiştirilmesi belki de en önemli kazanç olacaktır. Öğrenci bu sistemde belirli hazırbulunuşlukla derse mutlu bir şekilde gelen ve hoca ve diğer arkadaşlarının alay ve küçük düşürücü yaklaşımlarından özgür, sağlam bir akademik-insani bir bakış açısı kazanabilecektir. Hem kendisi değer gören hem de rekabetçi değil işbirlikçi bir insani özelliğin günümüzde unutulmuş olması ve bu yöntemle yeniden hatırlatılması ise anlamlı görülmektedir.

Bu yöntemde öğrenci sadece başarıyı belirli bir azınlıkla ya da sınırlı kişi-niteliğine indirgemen, öğrenmenin aslında bireysel bir sorumluluk alanıyla ilgili olduğunu fark etmektedir. Sadece dışsal etken ya da kişilerle, irade dışı müdahalelerle değil kendi kişisel tercih ve kararlarıyla bir yaşamsal kişilik gelişimine katkı da sunulmuş olunmaktadır. Birey olmanın diğerleriyle birlikte uyumlu olmayı dışlamadığı bir öğrenme-yaşantısına ikna edilmekte- gösterilmektedir. Süreç içerisindeki olumlu etkileşim sayesinde sadece kendi-ben merkezli bir kişilik gelişimiyle çevresine tepkiselliğin oluşmadığı ruhsal ve manevi değerleri yıkmadan etik bir duruş da öğrenilmiş olmaktadır. Tepkisel değil pozitif bir etkinlik tutumu, temel bir öğrenci kişiliği olarak benimsenme ve yaşanma sürecine şahit olunmaktadır.

4. *e-suffe'nin Uygulanışı*

Bu yöntemin uygulanışının birtakım işlemleri içerdiğini ortaya koymak gerekmektedir. Öncelikle ders kitapları ya da materyali öğretim üyesi tarafından dönem başında belirlendikten sonra öğrencilerin ilgili derslerin kitaplarını/materyalini edinmeleri sağlanır. İlk ve ortaöğretim döneminde ise zaten Milli Eğitim Bakanlığı öğrencilere bu imkanı kendisi sunmaktadır. Her dönemin ilk dersinde yöntem ayrıntılı ve bir model örnek olarak anlatılır. Her ders ortalama her öğrencinin söz alabilmesi üzerine planlanır. Sınıf öğrencilerin tümünün aktif katılımı sağlanacak şekilde oluşturulur. Örneğin 20 kişilik sınıfta her bir öğrenci okuma, yazma ve sunma imkanına sahip olabilirken 40 ya da 80 veya daha fazla öğrenci sayısına sahip sınıflarda küme imkanı devreye konularak sistemin işletilebileceği aktarılır.

Ders başladığında öğretmen/öğretim üyesi dersinin anlatıcısı olmaktan ziyade koordinatör olarak rol alır. Öğrencilere ders kitaplarında okumaları gereken toplam sayfa aralığı ve süresi iletilir. Öğrenciler ilgili bölümü okuduktan sonra öğretmen/öğretim üyesinin özetini/ana fikrini yazmak üzere kendilerine ilgili sayfanın ya da paragrafın dağıtımını bekler. Her bir öğrenci kendisinden özet çıkarılması istenen sayfayı yeniden okuyarak birkaç cümle ile ana fikri yazar. Bir de bu aşamada önemli olan nokta, ana fikrin öğrencinin kendi cümleleriyle yazılmasıdır. Böylelikle yöntemin okuma, anlama ve yazma aşamaları 15-20 dakika gibi bir süre içinde gerçekleşmiş olacaktır. Daha sonra ise sırayla her öğrencinin özetini okunması-ifade edilmesiyle devam eder. Bu sırada elbette diğer öğrenciler için beşinci bir beceri olan dinleme etkinliği de gerçekleşmiş olmaktadır. Öğretmen, öğrenci özetini paylaştıktan sonra eksik ya da yanlış olsa bile takdir edici bir hitap cümlesi kullanarak cesaretlendirme yapar; ve kendisi sayfalar arasındaki bağlantıları ve yanlış-hatalı ya da eksik yerleri uygun bir üslup ile tamamlar. En sonunda ise tüm öğrencilere gösterdikleri çaba için teşvik edici cümleler kurulur. Ders öğretmenin genel bir değerlendirmesi ile sona erer.

Bu sayede okuma ile ilgili yaklaşımların olumluya döneceği, anlama becerisinin öğrencinin katılımı ile öz-güven kazandıracağı, yazma ile bilişsel gelişimi zamanla görünür hale geleceği ve ifade etme ile de sosyal fobiyi aşabilecek bir durumun oluşumu hedeflenmektedir. Belirtildiği üzere *e-suffe* öğretim yöntemi ile öğrenciyi merkeze alan ve psikolojik hazırbulunuşluğu ve motivasyonu kolaylaştıracak bir takım benlik duygularının geliştiği söylenebilir. Temel akademik becerileri yaparak-yaşayarak geliştiği için öğrencinin zihinsel faaliyetleri yanında başarıma güdüsü, öz güven, öz saygı ve

öz kontrol gibi duyguları da sosyal etkileşim içinde gelişim göstermektedir.

5. İlahiyat Eğitiminde Yeni Arayışlar

Bu çalışmanın örnek uygulanma yerlerinden biri de, ilahiyat ilimlerinin okutulduğu Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'dir. Bilindiği üzere İlahiyat alanının diğer alanların eğitim-öğretimiyle benzer ve farklı yönleri vardır. İlahiyat alanı geniş bir ders içeriği yelpazesi ve istihdam alanlarının kapsamı açısından ele alındığında özel öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi zorunludur.⁷ Hem din hizmetleri, MEB'e bağlı okullar hem de akademik insan kaynağı geliştirme hedefleri olan İlahiyat/İslami ilimler fakülteleri dikkate değer gelişim imkanlarına sahiptir. Din hizmetleri olarak Diyanet'in her kademesinde mesleki donanımlar, bir yandan Temel İslam Bilimleri diğer yandan muhataplarının düşünsel-psiko-sosyal özelliklerinin bilinmesi açısından Felsefe ve Din Bilimleri ile İslam Tarihi ve Sanatları bölümlerini yakından ilgilendirmektedir. Milli Eğitime bağlı okullarda ilahiyat alanı ile ilgili derslerin yürütülmesini kolaylaştırmak için formasyon derslerinin de sağlandığı fakülte öğrenimi süreci öğrencilere zengin bir içerik ve nitelik kazandırmaktadır.⁸

Yüksek din öğretimi alanı olarak İlahiyatlar verimli bir düşünsel, felsefi, dini, sosyal, tarihi bir eğitim-öğretim ortamlarıdır. Hazırlık Arapça eğitimi yanında 8 yarıyıl boyunca öğrencilere hedefleri doğrultusunda zorunlu ve seçmeli dersleri almaları sağlanmaktadır. Yabancı dil olarak Arapçanın yanında Osmanlıca, Farsça, İngilizce ve fakültenin imkanları çerçevesinde başka batı ve doğu dilleri de verilmektedir. Öğrencinin kişisel gelişim amaç ve çabaları ile üç ayrı bölüm alanlarında uzmanlaşma süreci işlemektedir. Yükseköğretimin temel kazanımı olarak belirli bir konuyu, problemi belirli yöntemle çözümleme fırsatı öğrenci-öğretim üyesi iletişimi ile sağlanmaktadır. Eğer öğrenci eğitimi sonrası hangi görev alanında çalışmak istiyorsa o alanla ilgili konularda gelişimleri için yeterli kazanabileceği söylenebilir.

Elbette din eğitimi bilgi donanımları yanındaki bir öğretimle birlikte eğitim alanını da içinde barındırmaktadır. Din teorik bilgilerle birlikte kişisel dini yaşam için de bir gelişim aynı zamanda temsiliyet ve tebliğ-anlatıyı içermektedir. Temel İslam Bilimlerinin içerdiği bilgilerle dini yapının kaynaklarıyla buluşma, Felsefe ve Din Bilimleri bilgileriyle dini düşünce ve davranışın anlaşılması ve İslam Tarihi ve Sanatlarıyla da geçmiş tarihsel bilginin katkısını günümüz konularıyla karşılaştırma imkanı sağlanmaktadır. Temel İslam bilimleri dersleri öğretiminde genellikle öğretim yöntemleri, alanın orijinal kaynaklarının Arapça kelime ve cümle çözümlemesiyle öğrencinin mesafe kazanacağı ve ideal bir ilahiyatçı konumuna yükseleceği şeklinde bir tahmin ve varsayım görülmektedir. Felsefe ve din bilimleri ise ders içerikleri açısından psikolojik ve toplumsal gerçeklikleri daha çok dikkate aldıklarından dolayı bu konuda yeniliğe karşı daha açık bir duruş sergilemektedir. İslam tarihi alanı da tarihsel malzeme-materyalin orijinal haliyle okunup anlaşılmasını hedef olarak belirlemektedir. Bu üç bölümün de birbirini tamamlayıcı yönlerini belirginleştirmeleri ve öğrenciye yönelik yeni durum ve şartlar çerçevesinde en uygun formasyonu kazandırmayı hedeflemeleri gerekli görülmektedir. Dolayısıyla ilahiyat alanında da günümüz şartları ve değişen insan anlayışı ile yeni bakış açılarını kazandıracak yeni öğretim yöntemine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Ülkemizde hatta diğer gelişmiş ülkelerde de benzer eğitimsel sorunlar yaşanmaktadır. Küreselleşen sorun ve konular tüm eğitim sürecini de yakından etkilemektedir. Sosyal medya bağımlılığı ve dijital eğilimlerin artış göstermesi bilginin sadece bir aktarım şeklinde öğretimin sürdürülemediğini göstermektedir. Artık internet yaygınlığı ile bilgiye ulaşım kolaylaşmakta ancak

⁷ Ömer Demir, "Özel Öğretim Yöntemleri Ve Öğretmenlik Uygulamaları Derslerinde Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğretim Tasarımı", *Ekev Akademi Dergisi*, 62 (2015).

⁸ İbrahim Turan, "Theology Education in Turkey: An Overview of the Relationship Between Teaching Programs and Employment Opportunities", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (15 Aralık 2017).

dijital okur-yazarlık daha önemli hale gelmektedir. Görece daha keyifli ve hızlı olan öğrenme ortamı olarak sanal mecralar, dört duvar arasında fiziki bir ortamla sınırlanan eğitim-öğretim ortamlarının çekiciliğini azaltmıştır. Öğrencinin ilgi ve motivasyonu için bu yönelimler ve durumlar karşısında yeni yöntemler geliştirmenin ihtiyacı hissedilmektedir. Öğrenciyi bir yandan sınıfta bulunmasını sağlayan aynı zamanda ilgisini çekecek bir hazırbulunuşluğu kazandıracak, ders boyunca aktif ve katılımcı haline getirecek bir yöntem, ancak mevcut durum ve insan doğasını tanımakla mümkün olabilir. Yeni bir durumla karşı karşıya kalan eğitimciler yeni bir insan yapısıyla da yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

İlahiyat eğitimi de aynı şekilde öğrencilerin sınıf ortamında ve dışında öğrenme faaliyetine katılımını hedefleyen yöntem arayışı ile gelişim göstererek yeni duruma ayak uydurabilir. Çünkü hem öğrenci değiştiği gibi mezuniyet sonrası muhataplar da değişim göstermektedir. Daha çok bilginin öğrenilmesi bir dereceye kadar benlik kontrolü ve disiplin anlayışı ile de ilişkilidir. Kontrol ve denetim için fakülte içinde pozitif modeller ve yöntemler öğrencinin ilgisini çektiği gibi kalıcı etkileri de oluşturmaktadır. Bu sayede bilginin öğrenilmesi ile birlikte öğretilmesi ve anlatılması bir yöntemsel bir kazanım oluşturmaktadır.

Üniversitelerde öğrenciler sadece akademik kazanımlar olarak bilginin alınmasıyla ilgili bir eğitim görmüyorlar aynı zamanda okul ortamının sosyal etkileşimsel yönüyle de gelişim gösteriyorlar. Birlikte aynı ortamda birçok şey paylaşımı ile psiko-sosyal gelişimleri nitelikli hale gelmektedir. Farklı sosyo-kültürel grup ve ideolojik veya inanç biçimleri ile karşılaşmalar öğrencinin ufkunu ve yaklaşımlarını da geliştirmektedir. Hatta üniversite eğitimi ile birlikte farklılıklara ve belirsizliklere karşı toleransın artışı, barışçıl ve uzlaşılı kültürünün gelişimi sağlanmaktadır. Bu imkan ve fırsatlar, gelecekteki sosyal rol ve kimlikleri için de bir hazırlık anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla hayata hazırlanma ve gerekli donanım-yetenliklerini edinme ortamı olarak üniversite ortamları-imkanları doğru öğretim yöntemleriyle daha da etkili ve faydalı işlevsel bir boyut kazanacaktır. İlahiyat eğitimiyle amaçlanan kazanımların da daha işlevsel ve anlamlı yöntemlerle manevi ve dini eğitim uygulayıcıları için daha da önemli olduğu söylenebilir. Çünkü manevi hayatın sadece teorik aktarımlarla değil ahlaki eylem ve erdemlerle de donatılan bir yöntemle olabileceği kabul edilmektedir.

6. Din Öğretiminde e-suffe'nin Kapsam Alanı

Din öğretimi önemli bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir. Genellikle din öğretimi kurumları olan ilahiyat fakültelerinde mevcut öğretim kalıpları ve klasik din öğretim yöntemleri yani sunuş tarzındaki yöntem uygulanmaktadır.⁹ Derslere olan ilgi düzeyinin sınırlılığı öğrencinin psikolojik değişim özellikleriyle belirlenmektedir. Günümüz gençlerinin çoğunlukla zaman geçirme faaliyetlerini, bir yandan dijital video izleme gibi zihinsel pasifliği kalıcı hale getiren eylemler ile diğer yandan görece haz duygu odaklı eğlenceli mesajlaşma ve oyunlara aktif katılımları içermektedir. Fiziki bir sınıf ortamında daha çok dersin öğretim üyesi tarafından tek yönlü bir bilgi sunumunun monoton ve sıkıcı algılanması çokça karşılaşılan bir durumdur. Dersin işlenmesinde öğretim üyesinin istekliliğini kırarak birçok öğrenci görünümü örnekleri ise etkileşimi ve etkiyi azaltmaktadır. Ders saatini doldurmaya çalışarak öğrencilerle sınıf geçme ya da sınav süreci dışında bir iletişimin olmadığı bir ortamın öğretim üyeleri için de zorlayıcılığı tahmin edilebilir. Dolayısıyla eğitim ve öğretim yaklaşım ve yöntemleri çeşitli zenginliğe sahip olsa da yeni durumsal özelliklere hitap edebilecek arayışların da geliştirilmesi gerekmektedir.

Modern (yeni durum ve şartlara uyumlu), katılımcı (her öğrencinin ders etkinliğine katıldığı), eşitlikçi (tüm öğrencilere eşit zaman ve fırsat tanıyan), demokrasi kültürünü (farklı bakış açıları ve değerlendirmelere toleranslı) önemseyen bir anlayışla Prof. Dr. Erdal Baykan* tarafından geliştirilen

⁹ Güneş, "İlahiyat Fakültesi Öğretim Elemanlarının Lisans Düzeyindeki Derslerde Yöntem ve Materyal Kullanma Durumları".

^{**} MEÜ İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

2019-2020 eğitim-öğretim döneminde MEÜ (Mersin Üniversitesi) İslami İlimler Fakültesinde ve Mersin’de bulunan ilköğretim ve ortaöğretim 11 pilot okulda uygulanmaya başlanan “*e-suffe*” yöntemi eğitim sürecindeki temel-esaslı sorunlara çözümler üretmeyi hedeflemektedir. Dersin derste öğrenilmesi amacıyla kurgulanan bu yöntem dersi zevkli hale getirerek öğrencilerin okumaya ve derse karşı önyargılarını yıkmayı ve hocaların da etkili bir biçimde sınıf yönetimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Dijitalleşme çağını yaşadığımız bir durumda bu yöntemle, kitap okuma faaliyetini ders içi faaliyeti olarak bir beceriye dönüştürmek, okuduğunu anlayıp kendi ifadeleriyle yazıya dönüştürmek, aynı ortamda diğer ders arkadaşlarını dinlemek ve medeni bir cesaret-özgüvenle konuşabilmek şeklinde temel akademik yetenekleri geliştirmeye odaklanılmaktadır.

Bu yöntemle İlahiyat/İslami ilimler öğrencilerinin öğrenimlerine başladıkları ilk derslerden itibaren olumlu gelişimlerini gözlemlemek öğretim üyeleri tarafından da mümkün hale gelmektedir. İlgili ve çalışkan olma niteliği ve başarıma disiplini olan belirli bir azınlığa hitap eden bir ders yerine “*e-suffe*”, tüm öğrencileri geliştirici kişilik özelliklerine yönelik geniş bir açılıma sahip vizyonu ve cesaretlendirici bir ortamı vaat etmektedir. Bu kapsayıcı bakış açısı ile öğrencilerin kişisel ve ahlaki gelişimleri de durumsal sınırlayıcılardan kurtulmakta, dışlanma ve kayıtsızlık duygusuna düşmemektedirler. Öğretim üyesi dersinde tüm öğrencilerin potansiyellerini görünür hale getirme fonksiyonu ile eğitim-öğretim ortamındaki işlevi de farklılaşmaktadır. Öğrencilere ilahiyat eğitimi için rol modellik konusunda da bu yöntemle uygulamalı bir ilişki yaklaşım örneği gösterilmiş olmaktadır. Öğrencilerin birbirleriyle ve dersin hocasıyla nasıl bir iletişim kurulacağı öğretimi de sağlanmış olmaktadır. Nitekim bu sayede öğrenciler hızlı bir etkileşim ve tanışma imkanı bulmakta aynı zamanda ortak paylaşıma dayalı etkinliklerin önü de açılmış olmaktadır. Ders yöneticisi olarak öğretim üyesi ile öğrenciler arasındaki bilişsel kalıp yargılar da kırılmakta, dikey bir iletişim yerine daha sıcak, samimi ve otantik bir yakınlık duygusu, bağlanma hatta aidiyet gelişimi oluşmaktadır.

7. Değişen Şartlar ve İlahiyat Eğitim-Öğretimi

Bilindiği gibi özellikle günümüz uzmanlaşma çağıdır. Yapılabilecek en ideal olan hedef ise, sadece ilahiyat alanını sevenlerle, ilgi gösteren ve belirli bir akademik temeli olup gelişim arzusunda olanlarla değil, ders motivasyonunu ve algılamasını herkes için yükseltmek olmalıdır. Bu vesileyle derse ve konulara olan ilgi ve motivasyonu genele yayarak gizli cevherleri de ortaya çıkarabilecek imkanlar sunulması insan kaynaklarının verimli kullanımı için gerekli görülmektedir. Akademik ilgi ve başarının bireyselleştirilerek sınırlı kişilerle yürütülmesi yerine kendisini ilgisiz veya çalışmayan vb. olumsuz niteliklerle etiketleyen öğrencilerin önyargısını kırmak da önemlidir. Hocaların seçmece öğrencilerle ilgilenme odağını değiştirip tüm öğrenciler için bilgiyi öğrenmeyi teşvik edici genel bir çerçeve-çevre önerisi ise sağlıklı bir gelişim anlamına gelmektedir.

Bilişsel olarak kişi belirsizliğe karşı direnç gösterme eğilimindedir. Belirlileştirme arayışı ya da kesinlik arayışı alışkanlıklarla paralel bir gelişim içindedir. Mesleki tatmin ile ilgili hoca-üniversite öğretim üyelerinin tutum ve yaklaşımları-değerlendirmeleri genellikle kendi tarihsel geçmişlerindeki görgü ve öğrenmelerle şekillenmektedir. Aslında o andaki değişim şartları yeni durumlar göz önüne alınırken gelecekteki ideal hedefler belirlenerek de yöntem ve teknikler değişim gösterme durumu söz konusudur. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda *e-suffe* öğrenim metodu hem öğretim üyelerinin ders içi etkinliğini hem de öğrencilerin ilgisini geliştirici niteliğiyle öne çıkmaktadır. Bütün bu özellikler akademisyenlerin mesleki olarak ders anlatma ve bilgilerin dersin kazanımlarıyla düzenlenerek sunulması ile arzulan sonuçları yeterince sağlayamadığından dolayı yeni bir interaktif yöntemin gelişimi öğrenci niteliğini de yükseltebilme sorununa uygulanabilir bir çözüm olarak görülmektedir.

Bilindiği üzere mezun öğrencilerin iş-meslek ya da günlük hayatlarında ilahiyatçı kimliğini temsiliyette yaşanan bazı problemler yer almaktadır. Dahası toplumsal anlamda konuşma ve iletişim kurmada bazı zorluklar da görülmektedir. Dini bilgiye uygun yöntemlerle ulaşabilme becerisi yanında

bunu doğru bir biçimde muhataplarına ulaştırmadaki zorluklar ilgili kurumlar tarafından ifade edilmektedir. Buna binaen mevcut *e-suffe* öğretim yöntemi bu yaşanan zorlukların üstesinden gelmede uygulanış ilke ve süreci açısından oldukça işlevsel görülmektedir. *e-suffe* toplum içerisinde kendisini ifade edebilme özgüvenini kazandırırken yargılanma ya da ayıplanma ve not ya da fayda-çıkarcı beklentisi olmadan anladığını ifade edebilme tecrübesini de yaşatmaktadır.

Dini yaşamda hem toplumun gelişimini hem de öğretici ve anlatıcı olarak ilahiyatçıların sağlıklı, barışçıl-demokratik-çoğulcu bir anlayışla diyalog kurmaları için gerekli öğrenme ortamlarıyla da *e-suffe* dikkat çekicidir. Bu sayede öğrenciler hem diğerleriyle ilişkide hem de kendisiyle ilişkisinde daha barışçıl ve uyumlu bir tarz geliştirilmektedir. Sonuçta çatışma tepkiselliği ile değil, uyum ve pozitif değerlendirmenin enerjisi ile hareket edilmesi hedeflenmektedir.

Diğer yandan toplum tarafından belirli dini anlayış ve kabullerin savunusuna karşı öğrenciler açısından bir anda tepki ve çatışma oluşturmamak da önemli bir kazanımdır. Tartışmayı sağlıklı bir zeminde normalleştirerek bir kültür kazanımı açısından öğrencinin katılımlı ders işleme yönteminin etkili olacağını belirtebiliriz. Dini meselelerin uygun ve olumlu, katkı sağlayıcı yapıcı eleştiri atmosferi içinde öğrenme imkanı bulan öğrenciler kişisel ve mesleki yaşamlarında hem kendileri için hem de toplum için faydalı ve etkili olana odaklanabilecek, boş, gereksiz ve verimsiz tartışmalara enerjilerini sarf etmeyeceklerdir.

Aynı zamanda bilimsel olarak bir kaynaktan alıntı yapılacağında intihal problemiyle karşı karşıya kalmamak için, ders işleme sürecinde yargılamadan öğrencinin okuduğunu anladıklarını yazmasını isteyerek bilimsel yazma becerisi kazandırılmış olunmaktadır. Bu yöntemle kendisini topluluk içinde rahatlıkla ifade edebildiği için olumlu yönde benlik-kişilik gelişimi imkanı da yaratılmış olunmaktadır. Düşüncelerini sosyal uyumla birlikte ifade etmeyi öğrendiği için ve bu konuda dışlanmadığı için riyakar veya gösterişçi bir tutum sergilemesi de gerekmemektedir. Aynı zamanda akademik olarak daha ilgili öğrencilerin sivrilerek, rekabetçiliğin diğer öğrenciler üzerindeki baskısı ortadan kalkmaktadır. Gerçeklik, otantiklik, sahlilik, samimiyet, sağlıklı iletişimde esas ilke haline gelmesi gerçekleşmektedir. Hocanın kendi egosu ile birlikte sınıfta öne çıkmak isteyen bazı öğrencilerin üstünlük sağlayarak diğerlerinin aşağılık kompleksinin gelişimi de önlenmektedir.

Yarışma halinde değil, işbirliği ve birlikte paylaşımlı başarı hedefi, öğrencilerin okuma, anlama, yazma, dinleme ve ifade etme becerilerine ket vurmamaktadır. Tüm öğrencilerin aynı olmasa da benzer, yakın yetenek ve becerilerinin gelişiminin önü açılmaktadır. Öğrencilere bu yöntemle ahlaki kişilik, değerler ve insani olanın yüceltilmesi mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Göstererek ve uygulayarak, örnek olarak öğretim süreci aynı zamanda adabı muaşeret ve nezaket kurallarının, edep ve terbiyenin yani değerler eğitiminin¹⁰ bütünsel bir yapısı sunulmaktadır. Sadece bilgi taşıyıcısı ya da sınavdan sınava öğrenilip unutilan ya da not çıkarcılığı pekiştirilmemektedir. Sadece sınavlarla değil, ders içi katılım ve sosyal etkinliklerle de çocuklar ödüllendirilmektedir. Tüm öğrencilerin öğrenimleri bireysel olarak samimiyet ve içtenliklerinin karşılığının olduğu belki de günümüz için biraz idealist ve iyimser bir bakış açısı/ dünya görüşünün imkanı ispat edilmiş olmaktadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Öğrencinin eğitim ve kişilik gelişimine çok yönlü katkı yapmayı amaçlayan *e-suffe* genel toplumsal yapımız dikkate alındığında bireysel ve sosyal boyutta hissedilen eksikliklerin karşılanması mümkün görülmektedir. Üniversite öncesi dönemde öğrencilerin anne babaları eğitimle kazanılabilen üst bilişsel becerilerle çocuklarını akademik fırsatlardan faydalanmalarını sağlayamamış olabilirler.

¹⁰ Eğitim-Öğretim sürecinde değerler eğitiminin önemi hakkında Bkz.Cemal Tosun, "Din Öğretiminde Değer Öğrenme", *Ortaokul 5-8 Düşünen sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 157-200.

Onlarla gerektiği kadar nitelikli ilişki-iletişim ve yaklaşım geliştirme fırsatı olmadığından ebeveynin yaşadığı yetersizlik ve özgüven eksikliği duygularının çocuklarında da görülmesi olasıdır. Hem ekonomik imkân ve fırsatların da sınırlılığı eğitimdeki fırsat eşitliği önünde bir takım engeller oluşturmaktadır. Bütün bu bireysel-sosyal ve hatta ekonomik boyutlarda ailenin bazı sorunlara sahip olması çocukların benlik ve kişilik gelişimi düzeyinde de bazı becerilerin ortaya çıkışında sorunlara yol açabilmektedir. Kendisini eğitimle ilgili yetkinliklere sahip olmadığını düşünen bir çocuğun öz-yeterlik gibi özgüven ve hatta öz-saygı gibi yetkinlikleri geliştirmesi zorlaşmaktadır. Böylesine bir kişisel öz geçmişi sahip öğrencilerin *e-suffe*'nin sunabileceği becerilerden göreceli olarak daha yüksek bir kazanım elde edecekleri düşünülebilir. Zira öğrencilerde zaten okuma ve anladığını ifade etme, yazma becerileri oldukça sınırlı bir nitelik gösterdiği bilinmektedir. Bunun ailevi ve sosyal çevrelerinin imkanlarıyla sınırlandırılması görülse de öğrencinin kişisel bir tutum haline gelmiş olumsuz kanaatleri de söz konusudur. Belirtilen yöntem içinde hedeflenen akademik özelliklerin öğrenciye belirli bir sürede kazandırabileceği süreç içinde gözlemlenmekte ve beklenmektedir.

İlahiyat eğitiminin çok geniş bir ders müfredatı içerdiği bilinmektedir. Bu ders yelpazesinin en başında Arapça dil öğretimi ve Temel İslam Bilimleri bölümünün dersleri gelmektedir. İlahiyat eğitimi tercih eden öğrencilerin diğer lisans programlarını tercih eden öğrencilerle benzer ve farklı motivasyonları vardır. Benzerlik daha çok mezuniyet sonrası oluşacak istihdam imkan ve şartları üzerindedir. Farklı motivasyonlar ise bu mesleki kariyerin dışında gönüllü din öğretimi ve hizmetlerine olan istekliliktir. Bununla birlikte ilahiyat okumanın toplumdaki algılanışı ile üniversite düzeyinde bir din eğitimi almanın gerçekliği bazen örtüşmemektedir. Yani öğrencinin öğrenim gördüğü akademik dersler belirli bir bilimsel metodoloji ile gerçekleşirken toplumdaki din eğitimi algısındaki bilgi eksiklikleri farklı beklentilerin oluşmasına yol açabilmektedir. Bu algısal ve olgusal uyumsuzluklar bazen kamuoyuna da yansıyan sorunlu tartışmalara da sebep olabilmektedir. Diğer yandan üst düzeyde dil ve İslam düşüncesi ile birlikte Felsefe ve Din Bilimleri hatta İslam Sanatları ve Tarihi donanımı öğrencilerin gözünü korkutabilecek bir yoğunluk göstermektedir.¹¹ Dolayısıyla üst bir din eğitimi içinde *e-suffe* gibi basit fakat etkili bir işleve sahip bir yöntemle öğrencilerin korku ve kaygıları büyük oranda ortadan kalkma ihtimali bulunmaktadır.

Bu yöntemle Kapitalist bir yaşam akışında her şeyin maddi bir karşılığı ya da görünür başarı kriterleriyle mutsuzluk şartları yerine birbiriyle uyumun işbirliği ve ahenginin huzuru vaat edilmektedir. Derslerde verilmeye çalışılan, sadece bilgi sunumu ve ezberi değil, yaşam boyu kalıcı davranışlara, özümseven değerlere dönüşmesi hedeflenmektedir. İnsan olmanın, varoluşun onurlu, değerli ve güvenli bir fırsatı özellikle yoksul ve alt sosyo-ekonomik kesimden gelen ülkemiz gençlerine de sunulmaktadır. Bu yöntemle, gelişen imkan ve fırsatlara bir çok nedenle ulaşamamış öğrenci profili için verimli ve olumlu bir gelişim fırsatı oluşabilecektir.

Her yenilik gibi eğitimin yönetsel olarak gelişimi ve değişimi de farklı tepkilerle yüzleşmektedir. Bu yöntemin uygulanma sürecinde hoca-öğrenci her iki tarafta da görülen değişime karşı direnç olgusu sebepleriyle birlikte incelenmeye değer bir konudur. Her iki tarafın da kendi öğrenimlerinde karşılaştıkları ya da duydukları yöntemler üzerinde bir ısrar ve yeniye karşı bir duruş sergilemelerinin görülmesi anlaşılır bir durumdur. Ancak yöntemin diğer yöntemlerle iyi bir biçimde karşılaştırılması ve günümüz gençlerinin meşguliyet ve alışkanlıkları dikkate alındığında işlevsel değeri ve etkiel önemi görülebilecektir.

Sonuç olarak *e-suffe*'de kullanılan yöntemin insanın özgürlüğü ve özgünlüğünü temel aldığı söylenebilir. Kazandırmak istediği temel bireysel becerileri dikkate aldığımızda *e-suffe* ile özgüvenli, cesaretli, kişilikli ve birey oluş sürecine katkı sunabilecek, aynı zamanda çevresiyle olumlu ilişkiler

¹¹ Turan, "Theology Education in Turkey".

kurabilecek bir donanım öngörülmektedir. Yöntemin en güçlü yönü çoğunlukla bilgi aktarımı haline dönüşen ve bir anlamda verimli olmayan hatta geriletici bir kısır döngüdeki eğitim-öğretime yeni çözümler oluşturmaktır. Öğrenen tarafından bilginin inşasıyla ilgili bir yaklaşımı¹² öne çıkararak zihinsel bir işlemi mümkün hale getiren bir takım tekniklere sahiptir. Temel bilişsel becerileri öğrenciyi aktif hale getirerek kazandırma amacıyla yola çıkmıştır.¹³ Karşılaştırılmayla eksiklik ve utanç duygusunun değil birbirine destek ve paylaşım önemsenmektedir. Kendi ifadeleriyle anlatmanın işe koşulduğu yöntemde kişiselleştirilebilen bu yolla işe vuruk bir pratik anlama kavuşan bilginin işlenmesini görmekteyiz. Öğrenci için sadece kendisine sunulan ve anlatılan ve belirli bir not alma gayesi ile öğretimi geliştirmekten uzak bir şekilde dersin ana unsuru haline gelerek ders arzulanmayan bir şey olmaktan kurtulmuş olmaktadır. Öğrenciler zihinsel olarak dersin hocası, dersin içeriği ya da fakültenin içeriği-yönelimi ile uyum göstermese bile insani-psikolojik bir yaklaşımın önemsendiği bu yöntemde gönüllü katılımcı bir role girmiş olmaktadır. Uzak bir zihinsel isteksizlik olsa dahi zamanla yaşantı haline gelen ders, kişisel hayatın canlı bir parçası haline gelmektedir.

Diğer yöntemlerle de karşılaştırıldığında *e-suffe*'nin tamamlayıcılık niteliği görülebilmektedir. Diğer yöntem ve tekniklerde uygulanan yaklaşımların büyük oranda *e-suffe* ile yerine getirildiği de söylenebilir.¹⁴ Hatta “öğrenciye görelilik, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa, basitten karmaşığa, açıklık, yaşama yakınlık, bütünlük, etkin katılım ve sosyallik” gibi öğretim ilkelerine uygunluğu görülmektedir. Ayrıca öğrencinin kendi zihinsel çabası ile öğrenmenin gerçekleştiğini ileri süren diğer öğretim stratejilerinin hedeflerine daha kolay bir şekilde ulaştırabildiği de söylenebilir.¹⁵

Kişisel özgünlük ve toplumsal katma değer-katkı paylaşımı felsefesiyle oluşturulan *e-suffe* kişinin öğrenim etkinlikleriyle birlikte öznel iyi oluşunu da destekleyici mahiyettedir. Hem öznel iyi oluşuna temel değerler ve benlik nitelikleri kazandırma hem de sosyal uyumu ve işbirliğini yaşatma hedeflenmektedir. Değerlerin gittikçe unutulmaya yüz tuttuğu yükseköğretim ortamlarında sadece bencil haz ve çıkarların, rekabetçi duygusuzlukta sürmesine şahit olunmaktadır. Bu yöntemle ise öğrencilerin birer rol model olarak bilgi, tecrübe ve kişilikleriyle öğrencilerine örneklikleriyle iletişimsel-etkileşim meydana gelmektedir. Topluma sağlayabileceği yaygın etki olarak da öğrenciler değer gördükleri öğretim sürecinin olumlu etkileşimle de yapılabileceğinin modelini kazanmış ve bu sayede olumlu değerler topluma da aktarılmış olmaktadır.

Sonuç olarak *e-suffe* öğrenim-öğretim modelinin başarısı büyük oranda ders yürütücüsü ve öğrencilerin modelin uygulanabilirliği ve faydasına ikna oluşlarıyla yakından ilgilidir. Bu süreç içerisinde derslerin işleyişle modelin karşılaştığı sorun ve eksikliklerin tespit edilmesi ile modelin kendisini onarma, yenileme ve gelişimi sağlanmış olacaktır. Elbette her yeniliğin üzerinde düşünce üretilerek ve uygulama imkanı bularak belirli bir noktaya geleceği kabul edilmektedir. Modelin gelişimi sürecinde sınıfların kalabalıklığı durumu gibi risklere yönelik önerdiği “küme” sistemi önerisinin de denenmesi ve işe yararlılığı gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu yaklaşımın sınıflardaki bireysel yeteneklerin gelişimini ket vurucu olmaması için farklılıkların korunmasının nasıl mümkün hale

¹² Bkz. Asım Yapıcı - Tuğrul Yürük, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının İncelenmesi”, *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 30.

¹³ Bilişsel becerilerde öğrencinin aktiflik rolü hakkında bkz. Cemal Tosun - H. Sinem Uğurlu Bakar, “Din Öğretiminde Metin Yoluyla Aktif Öğrenme”, *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 123-124.

¹⁴ Bkz. Cemal Tosun, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Yöntemler”, *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 80-117.

¹⁵ Bkz. Cemal Tosun, “Öğrenme-Öğretme stratejileri, Stilleri ve Öğretim İlkeleri”, *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016.), 51-73.

geleceği de hedeflenmelidir. Öğretim üyeleri ya da öğretmenlerin kendi akademik uzmanlık alanlarıyla ilgili birikimlerini öğrencilere aktarabilecekleri imkanın da modelle ilişkilendirilerek sağlanması önemlidir. Akademik başarı ve güdülenmede önemli bir yaklaşım olarak ortaya koyulan *e-suffe* ile kişilerin içdenetim odaklı ve içgüdümlü bir istek ve güdülenmenin gerçekleşmesine katkıları da yeni çalışmalarla belirlenmelidir. Ayrıca bu modelin sağlıklı ve şeffaf uygulanmasını sağlayıcı öğrenci ve öğretmen kılavuzu ve takip-kontrol çizelgeleriyle somut adımlar atılmalıdır. Son olarak *e-suffe* modelinin uygulanacağı derslerle ilgili uygun kitap ya da materyal tasarımı ve hazırlanmasına da ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arısoy, Özden. "İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi - Internet Addiction and Its Treatment". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 1/ (2009), 13.
- Bozkurt, Hasan vd. "İnternet Bağımlılığı: Güncel Bir Gözden Geçirme". *Journal of Contemporary Medicine* 6/3 (2016). <https://doi.org/10.16899/ctd.66303>
- Demir, Ömer. "Özel Öğretim Yöntemleri ve Öğretmenlik Uygulamaları Derslerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğretim Tasarımı". *Ekev Akademi Dergisi* 62 (2015), 26.
- Ercan, İlyas. "Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri". *Amasya İlahiyat Dergisi* 0/13 (30 Aralık 2019), 423-473. <https://doi.org/10.18498/amailad.547095>
- e-suffe*: Aktif Katılımlı Etkin ve Fonksiyonel Öğrenme Stratejisi - Araştırma, Uygulama ve Değerlendirme. Yürütücü: Erdal Baykan, Yükseköğretim Kurumları tarafından destekli bilimsel araştırma projesi. (Devam ediyor).
- Fırat, Erdoğan. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problem Olarak Değerlendirdikleri Eğitimleriyle İlgili Konular". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 6 (1989), 17-42.
- Güneş, Adem. "İlahiyat Fakültesi Öğretim Elemanlarının Lisans Düzeyindeki Derslerde Yöntem ve Materyal Kullanma Durumları". *Darülfünun İlahiyat* 29/1 (30 Haziran 2018). <https://doi.org/10.26650/di.2018.29.1.0003>
- Parladır, Selahattin. "Öğrencilere Göre İlahiyat Fakültesi Eğitiminin Başarı Durumu". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 11 (1998).
- Tosun, Cemal. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Yöntemler". *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2016.
- Tosun, Cemal. "Din Öğretiminde Değer Öğrenme". *Ortaokul 5-8 Düşünen sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2016.
- Tosun, Cemal. "Öğrenme-Öğretme stratejileri, Stilleri ve Öğretim İlkeleri". *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, ts.
- Tosun, Cemal - Uğurlu Bakar, H. Sinem. "Din Öğretiminde Metin Yoluyla Aktif Öğrenme". *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2016.
- Turan, İbrahim. "Theology Education in Turkey: An Overview of the Relationship Between Teaching Programs and Employment Opportunities". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (15 Aralık 2017). <https://doi.org/10.26650/ilahiyat.2017.19.2.0014>
- Uçar, Recep. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)" *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2017), 74.
- Yapıcı, Asım - Yürük, Tuğrul. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının İncelenmesi". *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, 1. Basım, 2016.